

Kayaçlar ve Yer Şekilleri

Kayaç (taş): Bir ya da birden fazla mineralin birleşmesinden oluşan katı ve doğal bir maddedir.

PÜSKÜRÜK KAYAÇLAR

- İç Püskürük
- Dış Püskürük

TORTUL KAYAÇLAR

- Fiziksel Tortul
- Kimyasal Tortul
- Organik Tortul

BAŞKALAŞIM KAYAÇLAR

Kodlamalar ve Notlar

PÜSKÜRÜK KAYAÇLAR

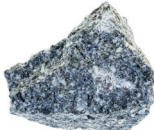
İç Püskürük Kayaçlar

- Magmanın yer altında yavaş yavaş soğumasıyla oluşurlar.
- Zamanla üstündeki tabakalar aşınınca yüzeye çıkarlar.
- İri kristallidirler.

Örnek: • Granit • Siyenit • Diyorit • Gabro

Granit

Diorit

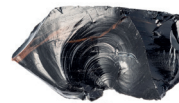

Gabro

Dış Püskürük

- Magmanın yüzeyde soğuması sonucu oluşurlar.
- Soğuma yüzeyde olduğu için hızlı gerçekleşir.
- İnce kristallidirler.

Örnek: • Obsidyen (volkan camı) • Tüf (kül)
• Andezit (Ankara taşı) • Bazalt

Obsidyen

Bazalt

Andezit

PARA İLE SATILMAZ

TORTUL KAYAÇLAR

Fiziksel Tortul

- Oluşumunda fiziksel ayrışma etkilidir.
- Doğal çimento ile birleşirler.
- Dayanıklı kayaçlar değildirler.

Örnek: • Çakıl taşı (konglomera) • Kum taşı
• Kil taşı • Mil taşı

Konglomera

Kil taşı

Kum taşı

Kimyasal Tortul

- Oluşumunda kimyasal ayrışma etkilidir.
- Suda eriyebilen kayaçlardır.
- Dayanıklı kayaçlar değildir.

Örnek: • Kireç taşı (kalker) • Kaya tuzu (halit)
• Alçı taşı (jips)

Kireç taşı

Kaya tuzu

Alçı taşı

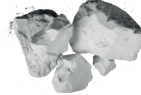
Kodlamalar ve Notlar

Organik Tortul: Bitki ve hayvan kalıntıları-
nın üst üste birikmesi ve katılaşması sonu-
cunda oluşurlar.

Örnek: • Kömür • Mercan • Tebeşir

Kömür

Tebeşir

Kayaç Döngüsü

- Magmanın soğumasıyla ilk önce magmatik kayaçlar oluşur. Magmatik kayaçların çözünmesi sonucu tortul kayaçlar oluşur.
- Magmatik ve tortul kayaçların yüksek sıcaklık ve basınç altında değişmesiyle başkalaşım kayaçları meydana gelir.
- Oluşan bu kayaçlar, levha hareketlerinin etkisiyle tekrar magmaya karışabilir.
- Kayaçların bu şekilde sürekli bir dönüşüm içerisinde olmasına kayaç döngüsü denir.

BAŞKALAŞIM KAYAÇLAR

Püskürük ve tortul kayaçlar **yüksek sıcaklık** ve **yüksek basınç** altında başkalaşıma uğrarlar. Metamorfik kayaçlar olarak bilinirler.

Kum taşı

Kuvarsit

Kalker

Mermer

Granit

Gneys

Kil taşı

Şist

PARA İLE SATILMAZ

Kayaçların Oluşturduğu Yeryüzü Şekilleri

Tor Topoğrafyası

- Etrafı aşınan granitlerin yüzeyde bloklar hâlinde oluşturduğu şekillerdir.
- Türkiye'de Aydın-Çine arasında görülür.
- Oluşumunda etkili olan kayaç: **Granit**.

Tor Topoğrafyası

Peri Bacaları

- Volkanik arazilerde sel sularının tüflerden oluşan araziye aşındırması sonucunda oluşur.
- Kapadokya güzel örneklerinden biridir.
- Oluşumunda etkili olan kayaç: **Andezit, bazalt ve tüf**.

Peri Bacaları

Traverten

- Yer altından çıkan suyun içindeki kalsiyum karbonatın çökmesi sonucunda oluşan şekillerdir.
- Denizli'deki **Pamukkale** travertenleri ülkemizde önemli örneklerinden biridir.

Traverten

TÜRKİYE'DE İÇ KUVVETLER

1. Türkiye'de Epirojenez

Anadolu Senozoyik (3.zaman) Tersiyer'de levhaların sıkıştırması sonucunda yükselerek kara hâline gelmiştir. Dış kuvvetlerle aşınan Türkiye hafiflemiş ve Epirojenez sonucu yükselmiştir.

Türkiye'de Epirojenez Örnekleri

- Anadolu yarımadasının yükselmesi
- Karadeniz ve Akdeniz çanaklarının çökmeye uğraması
- Çukurova'nın ve Ergene Havzası'nın çökmesi
- Toros ve Kuzey Anadolu dağlarının her yıl birkaç mm yükselmesi
- Ege Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının oluşması

2. Türkiye'de Orojenez

Türkiye'de dağlar Alp-Himalaya dağ kuşağı sistemi içerisinde 3. zamanda oluşmuştur. Bunlar:

Kıvrım Dağları: Kuzey Anadolu Dağları, Toros Dağları

Kırık Dağları: Batı Anadolu Dağları, Amanos Dağları

3. Türkiye'de Volkanizma

Türkiye'de aktif volkanlar bulunmaz. Ülkemizdeki volkanik şekiller daha çok II. ve III. Jeolojik Zaman'ın sonlarında oluşmuştur. Ülkemizdeki volkanik dağlar şunlardır:

- **Güneydoğu Anadolu:** Karacadağ (10)
- **Doğu Anadolu:** Nemrut (1), Süphan (2), Tendürek (3), Ağrı (4)
- **İç Anadolu:** Erciyes (5), Melendiz (6), Hasan (7), Karacadağ (8), Karadağ (9)

Kula Volkanları (11): Manisa sınırları içindedir. Ülkemizdeki en genç volkanik arazidir. Türkiye'nin ilk jeopark alanıdır.

4. Türkiye'de Depremler

Türkiye **Alp-Himalaya** dağ kuşağında yer alır. Bu nedenle genç oluşumludur. Tüm bunlar ülkemizin önemli bir deprem sahası olmasına yol açmıştır.

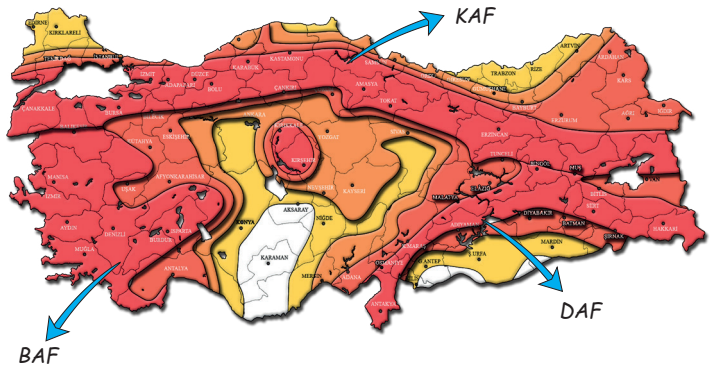
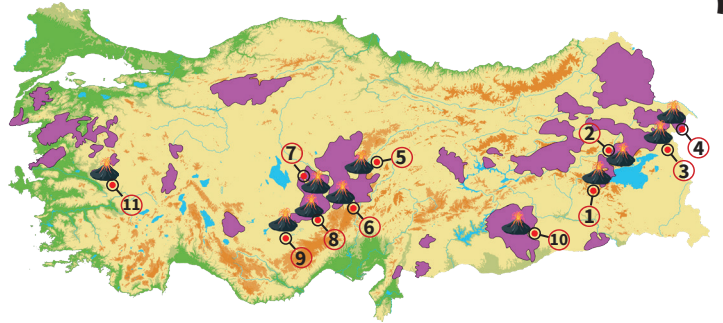
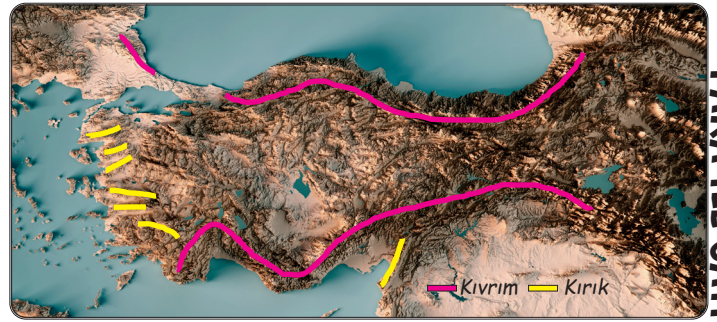
Çöküntü Depremleri: Karstik arazinin yoğun olduğu Akdeniz bölgesinde görülür.

Volkanik Depremler: Aktif volkan olmadığı için Türkiye'de görülmez.

Tektonik Depremler: Türkiye'de yoğun görülür.

- Kuzey Anadolu Fay Hattı (KAF)
- Batı Anadolu Fay Hattı (BAF)
- Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF)

Kodlamalar ve Notlar

PARA İLE SATILMAZ

